

Щодо розвитку законодавства про інститути спільного інвестування

Счастливцева Р.В.

*Українська академія банківської справи
м. Суми, Україна*

Інститут спільного інвестування (далі ІСІ) являє собою фонд, що провадить діяльність, направлену на акумуляцію тимчасово вільних коштів індивідуальних інвесторів і за допомогою компанії з управління активами, що є професійним учасником та діє на підставі ліцензії, вкладає ці кошти в цінні папери з метою отримання прибутку чи збереження існуючих активів.

У багатьох розвинених країнах, зокрема в країнах ЄС та США, приблизно третина населення володіє цінними паперами інвестиційних фондів. Тому у світі альтернативний спосіб отримання прибутку чи кредиту давно вже конкурує з банківським. В Україні цей механізм функціонує і розвивається дещо інакше. Вже сформувалася своя система спільного інвестування зі своїми перевагами та недоліками. Але останні прагнення уряду змінити особливий режим оподаткування поставив під сумнів майбутній потенціал інвестиційних фондів і взагалі їх існування в нашій країні. Тому важливо дослідити основні європейські тенденції, що впливають на регулювання ринку спільного інвестування в Україні, зокрема податкову реформу та політику, направлену на розвиток фондового ринку. Період адаптації до європейського законодавства супроводжується значними змінами на ринку капіталу, а отже наше завдання окреслити їх та зробити прогностичні висновки.

Прагнення уряду ввести оподаткування на загальних засадах викликало масу обурень як з боку інвесторів, інтереси яких на українському ринку представляє саморегулювальна організація Української асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ) Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), так і з боку науковців, які досліджують цю тему.

На думку фахівців НКЦПФР пропонувані зміни в режимі оподаткування інвестицій, призвели б до масового згорання інвестиційних проектів, які

реалізуються через інвестиційні фонди, ліквідації існуючих ІСІ, втрат інвесторів та остаточно відштовхне як внутрішніх, так і іноземних інвесторів від довгострокових вкладень в економіку країни. А застосування звичайної системи оподаткування для ІСІ не тільки не збільшить обсяг надходжень до бюджету, а навпаки, призведе до нової хвилі згортання бізнесу в різних галузях економіки та скорочення бази оподаткування [1]. Викладене свідчить про те, що держава націлена на наповнення бюджету, не зважаючи на негативні наслідки в майбутньому, а приводом до таких дій стала можливість усунення зловживань з боку осіб, що за рахунок створення ІСІ ухиляються від сплати податків. Але, зазнавши поразки, влада пішла іншим шляхом.

Фондовий ринок наполегливо приводять у відповідність європейським стандартам. А можливість залучення коштів від населення інвестиційними фондами прямо залежить від активізації та розширення фондового ринку.

З 1 січня 2014 року набув чинності Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 5 липня 2012 року (далі Закон), який було розроблено з урахуванням світового досвіду та вимог Європейського законодавства, в тому числі Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/65/ЄС «Про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються підприємств колективного інвестування в цінні папери, що підлягають обігу» (далі Директива № 2009/65/ЄС). Закон значно прогресивніший за свого попередника, але тенденцію, яка склалася в Україні, він не змінив через низьку активність фондового ринку жорстких вимог щодо активів відкритих фондів і можливості отримувати великі прибутки, розвиваються закриті (не диверсифіковані) пайові та венчурні фонди. Діяльність останніх пов'язана з ризиками і значним капіталом, а отже населення, як це є у західних країнах, до інвестиційної діяльності не долучено.

Аналогом інвестиційних фондів групи UCITS (за європейською класифікацією) в Україні є відкриті ІСІ, а фондів групи AIF – інтервальні, закриті та венчурні ІСІ. За даними УАІБ станом на кінець вересня 2015 року співвідношення кількості фондів UCITS та AIF у нашій країні дорівнювало

2,3% та 97,7%, в той час як в ЄС – 52,7% та 47,3% [2]. Згідно з Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС на вітчизняному ринку необхідно імплементувати Директиву № 2009/65/ЄС, яка регулює діяльність відкритих фондів (UCITS), що не поширені в Україні. В пояснювальній записці до наведеної Директиви, зазначено, що узгодження законів держав-членів повинно спочатку зосереджуватись на ІСІ, які не належать до закритого типу, що сприяють продажу своїх сертифікатів населенню, враховуючи, що регулювання ІСІ, що не охоплені цією Директивою, створює ряд проблем, які повинні бути вирішені за допомогою інших положень, і такі інститути, відповідно, будуть об'єктом узгодження на пізнішому етапі [3].

Таким чином, можна припустити, що зусилля, спрямовані на імплементацию європейського законодавства стосовно фондового ринку, призведуть до його розвитку. Захист прав інвесторів, оптимізація ризиків будуть основою для залучення населення до такого фінансового сегменту, як спільне інвестування, шляхом створення відкритих інвестиційних фондів групи UCITS. А подальші дії будуть спрямовані на розробку окремого закону, що регулює діяльність фондів групи AIF. Наприклад, окремо діяльність венчурних фондів буде регулюватися Законом України «Про венчурні фонди».

Враховуючи прагнення України вступити до європейського економічного простору, необхідно приділити увагу дослідженню існуючої європейської системи ринку капіталу, а також стежити за змінами, що в ній відбуваються, зважаючи на те, що після кризи європейське законодавство вдосконалюється.

На сьогодні оподаткування діяльності підприємств з іноземними інвестиціями здійснюється згідно з вітчизняним податковим законодавством за винятком діяльності підприємств, що підпадають під дію спеціального законодавства [4, с. 83]. Саме такими є ІСІ, спроби скасувати сприятливе оподаткування яких не увінчалися успіхом. Держава пішла шляхом, що полягає в посиленні нагляду за ринком цінних паперів. Вважаємо останній справедливим, адже скасування особливого режиму оподаткування торкнулося

би всіх, і навіть інвестиційного потенціалу країни, а посилення нагляду на цьому ринку та відповідні санкції застосовуватимуть лише до порушників.

У податкових реформах було б доцільно використати податкові стимули, які давно запроваджені в розвинених країнах світу, та створити сприятливі умови для ведення бізнесу в цілому, щоб уникнути пошуків офшорних лазівок. Наприклад, для всіх платників податку на прибуток окреслити можливості реінвестувати кошти в розширення бізнесу чи заохочувати підприємства, що поліпшують соціальне становище населення і не включати витрачені на це кошти до об'єкта оподаткування.

Важливо не перешкоджати становленню ринку капіталу, в якому ІСІ є безпосереднім учасником, не руйнувати загальноприйнятий світовий підхід, а навпаки стимулювати інвестиційну діяльність. З розвитком сфери спільного інвестування для України відкриваються перспективи залучення іноземних інвестицій, підвищення рівня життя, вирішення проблеми працевлаштування, залучення господарств до прибуткового вкладання вільних коштів. Держава має сприяти тому, щоб фінансовий ринок набирав обертів. Але для привабливого інвестиційного клімату податкових пільг замало. У першу чергу треба владнати конфлікти, подолати корупцію, налагодити судову систему. Цим буде утворено сприятливий клімат для залучення іноземних інвестицій, підвищено довіру ІСІ до держави та її органів.

Література:

1. НКЦПФР: прийняття законопроекту щодо оподаткування доходів від капіталу несе в собі шкоду для інвестиційного клімату та діяльності ІСІ в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nssmc.gov.ua/press/news/nkcpfr_prijnyattya_zakonoproektu_shhodo_opo_datkuvannya_dokhodiv_vid_kapitalu_nese_v_sobi_shkodu_dlya_investicijnogo_klimatu_ta_diyalnosti_isi_v_ukrayini
2. Адаптація українського законодавства у сфері регулювання діяльності інвестиційних фондів до європейського права має враховувати вітчизняні особливості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/news/weekly_news/231949.html
3. Directive 2009/65/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions

relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1435234610571&uri=CELEX:32009L0065>.

4. Дерев'янюк Б.В. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності : навч. посібник / Б.В. Дерев'янюк ; МВС України, Донецький юридичний інститут. — Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2012. — 204 с.

Счастливец Р.В. Щодо розвитку законодавства про інститути спільного інвестування / Р.В. Счастливец // "Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку": Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 25-26 грудня 2015 р. - Ужгород: Ужгородський національний університет, 2015. - С. 106-108.